

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Cais am Dystiolaeth – Holi ac Ateb

Beth yw Pontio Teg?

Mae'r byd i gyd yn datgarboneiddio ac yn troi oddi wrth economi sy'n dibynnu ar danwydd ffosil. Nod pontio'n deg, wrth i ni symud at greu Cymru sy'n lanach, cryfach a thecach, yw bod neb yn cael ei adael ar ôl. Rhaid i ni ddeall effeithiau'r pontio – y rhai da a'r rhai drwg – a gwneud yn siŵr eu bod yn cael eu rhannu'n deg mewn cymdeithas. Wrth wneud, rydym yn ymrwymo i ddysgu gwersi'r gorffennol ac adeiladu dyfodol i Gymru sy'n cefnogi'r economi llesiant.

Yn [Cymru Sero Net](#) (2021), mae Llywodraeth Cymru yn ailadrodd ein hymrwymiad i Bontio'n Deg oddi wrth economi'r gorffennol sy'n dibynnu ar danwydd ffosil i ddyfodol newydd carbon isel.

Mae'r WCPP yn disgrifio yn eu papur sut mae gwledydd eraill yn mynd i'r afael â phontio'n deg: www.wcpp.org.uk/publication/international-approaches-to-a-just-transition

Beth yw pwrpas y Cais am Dystiolaeth?

Pwrpas y cais yw **deall yn well** effeithiau a chyfleoedd y pontio, er mwyn gwneud yn siŵr ei fod yn deg. Bydd y Cais am Dystiolaeth yn ein **helpu i ddatblygu llwybr datgarboneiddio Cymru** tuag at fod yn sero net erbyn 2050. Mae'n gam cyntaf hefyd at ddatblygu **Fframwaith Pontio Teg** i Gymru fydd yn cael ei gyhoeddi yn 2023.

Beth ydyn ni'n gobeithio ei gael o'r Cais am Dystiolaeth?

Tystiolaeth ac ymchwil. Yn ein barn ni, mae'n bwysig deall yn gyntaf beth yw'r arferion gorau, yr effeithiau a'r manteision a beth sydd ei angen i'n helpu i bontio'n deg. Dyna pam, yn y cam hwn o'r broses, mae angen eich dystiolaeth a'ch ymchwil i'n helpu i wybod sut orau i bontio'n deg. Mae hyn yn cynnwys deall yn well yr effeithiau ar Gymru a'r cyfleoedd a ddaw iddi. Sut dylwn ni fynd ati, sut i ymgorffori Pontio'n Deg yn ein holl benderfyniadau a beth sydd ei angen i gefnogi hynny.

Felly, pwrpas y Cais am Dystiolaeth yw cael dystiolaeth i:

- nodi'r arferion gorau ar gyfer pontio'n deg yng Nghymru
- nodi'r effeithiau a'r cyfleoedd yn yr holl sectorau allyriadau
- y seilwaith a'r gefnogaeth sydd eu hangen i bontio'n deg.

Beth yw'r Fframwaith Pontio Teg?

Bydd y Fframwaith Pontio Teg yn cynnig ffordd strategol i sicrhau bod y pontio'n deg ac yn gynhwysol ac yn seiliedig ar weledigaeth ar gyfer gwella 'llesiant' cymdeithas a gwireddu amcanion datblygu cynaliadwy. Bydd yr egwyddor 'gadael neb ar ôl' yn ganllaw i'r cyfan. Bydd y Fframwaith wedi'i rannu'n dair elfen:

- **sdeiladu ein sail tystiolaeth** ac ymchwil (deall yr effeithiau ac unrhyw gyfleoedd i wella cydraddoldebau)
- **integreiddio** ein prosesau penderfynu, sectorau a chynlluniau a
- gwneud **ymgysylltu** â'r cyhoedd, busnesau a chymunedau'n rhan annatod ohono.

Y nod yw datblygu a chyhoeddi'r Fframwaith yn 2023.

Beth yw rôl Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol?

Mae Llywodraeth Cymru yn edrych ar Bontio'n Deg drwy lens Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (WFGA) 2015. Mae'r WFGA yn ddarn allweddol o ddeddfwriaeth sy'n ymgorffori syniadau ynghylch cyfiawnder economaidd-gymdeithasol, gofodol ac amgylcheddol wrth wneud penderfyniadau ynghyd â chyfiawnder rhwng y cenedlaethau.

Mae'r fframwaith deddfwriaethol presennol a ddarperir gan y WFGA eisoes yn ceisio osgoi effeithiau annymunol, sicrhau'r cyfleoedd mwyaf all ddod o bontio, a darparu sail deddfwriaethol ar gyfer gwneud egwyddorion tegwch yn sylfaenol i'n hymdrechion i ddatgarboneiddio.

Sut ydym yn defnyddio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yng Nghymru?

Mae WFGA yn nodi'n "7 [amcan llesiant](#)" yr ydym i gyd yn gweithio at eu cyflawni a'r "ffyrdd o weithio" sef yr egwyddorion ar gyfer eu cyflawni. Rydyn ni'n edrych tua'r tymor hir; cael pobl i gyfrannu at y penderfyniadau sy'n effeithio arnyn nhw; cydweithio â phartneriaid i gyflawni; meddwl mewn ffordd integredig gan sbarduno manteision niferus; a chwilio am gyfleoedd i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol newid.

Mae hynny'n golygu bod ein gwaith pontio teg yn seiliedig ar ddeddfwriaeth sy'n annog llunwyr polisiâu i edrych ar bethau o safbwynt y macro – i ystyried meysydd ac effeithiau allweddol fel marchnadoedd llafur a gallu busnesau i gystadlu (swyddi, sgiliau, gweithlu ac ati) yn ogystal â phobl (cyfiawnder cymdeithasol, rhywedd, ethnigrwydd, grŵp incwm, oed ac ati).

Sut bydd y pontio i sero net yn effeithio ar bobl Cymru?

Mae pobl, busnesau a chymunedau eisoes yn agored i niwed oherwydd newid. Gall y pontio i net sero olygu effeithiau a chyfleoedd anghymarus i bobl, grwpiau cymdeithas a sectorau Cymru; a bydd llawer o'r rheini eisoes yn gorfod delio â heriau cymdeithasol-economaidd.

Bydd y pontio i sero net yn golygu effeithiau a chyfleoedd gwahanol i sectorau allyrru gwahanol.

Gan ddefnyddio'r dystiolaeth a gawn yn sgil y Cais, byddwn yn defnyddio'r Fframwaith Pontio Teg i'n helpu i benderfynu ar gyfeiriad ein polisi ar gyfer cynyddu'r cyfleoedd a lleihau'r effeithiau.

Pam mae angen pontio'n deg?

Mae pobl Cymru wedi dioddef oherwydd newidiadau economaidd yn y gorffennol, ond nid oes yn rhaid i'r pontio i Gymru sy'n lanach, gwyrddach a thecach fod mor niweidiol.¹ Wrth i effeithiau'r newid yn yr hinsawdd gynyddu a phrysu, mae'n hanfodol ein bod yn ystyried risgiau peidio â chynllunio'r pontio i sero net. Rhaid wrth bontio teg sy'n hyrwyddo lles Cymru a chyfrannu at ffyniant byd-eang a chynaliadwyedd tymor hir, heb waethygu anghydraddoldebau heddiw.

¹ [Net zero jobs – The Inquiry \(resolutionfoundation.org\)](#)

Mae'r broses yn cynnig cyfleoedd pwysig ond mae yna hefyd heriau a gwendidau. Felly, er mwyn sicrhau pontio teg, rhaid cydnabod yr effeithiau a'r cyfleoedd fydd yn digwydd i grwpiau gwahanol mewn cymdeithas, ar adegau gwahanol a mannau gwahanol ledled Cymru. Dyna pam ein bod yn llunio Fframwaith Pontio Teg i greu gweledigaeth sy'n deg a chynhwysol fydd yn gwella 'llesiant' cymdeithas ac yn 'gadael neb ar ôl'.

Pryd y bydd effeithiau'r pontio'n digwydd a'r cyfleoedd yn cael eu gwireddu?

Rydyn ni eisoes yn gweld rhai newidiadau ac effeithiau, fel y defnydd o gerbydau trydan a safleoedd cynhyrchu ynni adnewyddadwy. Bydd y newid yn digwydd ar adegau gwahanol. Gallai rhannau o'r economi newid yn gynt wrth i gyfleoedd newydd godi mewn mannau gwahanol. Gallai hynny olygu y bydd rhai marchnadoedd yn colli cyfleoedd a heriau i fusnesau a gweithwyr wrth iddynt geisio pontio'n llwyddiannus a cheisio meithrin sgiliau gwyrdd newydd mewn ffordd amserol.

Sut mae gwledydd eraill yn pontio?

Nid oes diffiniad rhyngwladol o beth yw pontio teg ac mae llawer o drafod wedi bod ar y term. Nid oes un ffordd i bawb chwaith ynghylch sut i fynd ati i bontio'n deg gan fod cymaint yn dibynnu ar y cyd-destun.

Er hynny, mae enghreifftiau rhyngwladol yn tynnu sylw at agweddau cyffredin, megis creu fframwaith ar gyfer ei drefnu, cynllunio tymor hir, meithrin galluoedd a neilltuo arian ar gyfer ei roi ar waith.

Barn yr Alban yw bod cyfle, wrth geisio lleihau allyriadau, i newid cymdeithas mewn ffordd adeiladol a thymor hir. Ar gyfer y broses bontio, maen nhw'n meddwl y bydd eu gweithredoedd i sicrhau tegwch yn hanfodol i gael a chynnal y cymorth sydd ei hangen ar gyfer newid yn gyflym ac ar raddfa fawr.

Yn Seland Newydd, un o brif ystyriaethau pontio teg yw sbarduno a chefnogi'r rhanbarthau i gynllunio a rheoli effeithiau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol y pontio. Mae pontio llwyddiannus yn golygu bod rhanbarthau'n gallu nodi a manteisio ar gyfleoedd newydd gan reoli'r effeithiau mewn ffordd sy'n deg a chyfiawn. Maen hwythau am i'r pontio fod yn deg a chynhwysol.

Mae Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru wedi nodi sut mae nifer o wledydd wedi mynd ati i bontio'n deg yn y ddogfen atodedig: www.wcpp.org.uk/publication/international-approaches-to-a-just-transition

Pwy fydd yn teimlo effeithiau'r newid i sero net?

Mae'n bosib y gallai pawb deimlo effeithiau'r newid a dyna pam rydyn ni'n gofyn am dystiolaeth, er mwyn deall y sefyllfa'n well. Mae'n debygol y bydd poblogaethau a grwpiau gwahanol mewn cymdeithas, gan gynnwys grwpiau incwm, cymunedau, gweithwyr a busnesau, yn gweld effeithiau a chyfleoedd gwahanol.

Sut bydd yr argyfwng costau byw'n effeithio ar bontio teg?

O safbwynt costau byw, mae hyd yn oed yn bwysicach cael hyd i ffyrdd o daclo'r argyfwng costau byw, a diogelu aelwydydd, gweithwyr a busnesau yng Nghymru heb waethygu argyfwng yr hinsawdd; a chadw manteision y newidiadau hyn i'r unigolyn a'r gymuned, o ran iechyd a lles, yr amgylchedd lleol ac arbed costau. Mae'r ffordd yr awn i'r afael â'r argyfyngau natur a hinsawdd a'r argyfwng costau byw, yn helpu i sicrhau bod y pontio yng Nghymru yn digwydd mewn ffordd deg.

Beth yw'r berthynas rhwng pontio'n deg a newid ymddygiad

Mae angen i bob rhan o gymdeithas weithredu ar frys i leihau'n hallyriadau nwyon tŷ gwyrdd a chryfhau er mwyn gallu gwrthsefyll effeithiau'r newid yn yr hinsawdd. Yn ôl y Pwyllgor Newid Hinsawdd, mae bron 60% o'r newidiadau sydd angen eu gwneud i gyrraedd sero net yn golygu rhyw fath o newid ymddygiad gan gymdeithas.²

Rhaid sicrhau'r newid ymddygiad hwn mewn ffordd deg. Yn y lle cyntaf, byddwn yn canolbwyntio ar y rheini sydd ag ôl troed carbon mwy ac sy'n gallu newid eu ffordd o fyw. Drwy wneud, byddwn yn ceisio gwireddu'r manteision, gan wella llesiant a chreu cymdeithas fwy cyfartal a charbon isel i bawb.

Beth yw Swyddi Gwyrdd?

Bydd swydd sy'n cael ei hystyried yn wyrdd heddiw yn swydd gyffredin yn y dyfodol. Mae'r [Swyddfa Ystadegau Gwladol](#) a [Thasglu Swyddi Gwyrdd y DU](#) yn esbonio nad oes un diffiniad o swydd werdd. Mae'r Swyddfa Ystadegau Gwladol yn paratoi dau amcangyfrif gwahanol o swyddi gwyrdd. Nid oes ystyr penodol i swydd werdd felly mae hwn yn faes cymhleth. Defnyddir mwy nag un diffiniad yn aml a bydd diffiniadau gwahanol yn addas at ddibenion gwahanol. At ddiben y Cais hwn am Dystiolaeth, mae swyddi gwyrdd yn golygu swyddi yn y diwydiant ynni adnewyddadwy ac arbed ynni. Ond gall hyn newid wrth i Lywodraeth Cymru ddod i ddeall y pwnc yn well.

Mae'r ONS, fel rhan o'r [prosiect Swydd Gwyrdd](#), yn datblygu diffiniad clir o swyddi gwyrdd. Bydd Llywodraeth Cymru'n adolygu'r gwaith hwnnw pan fydd wedi'i gwblhau.

² [Net Zero – The UK's contribution to stopping global warming – Climate Change Committee \(theccc.org.uk\)](https://www.theccc.org.uk/reports/net-zero-2025/)